

14 ДЕКАБР 1977-чи ИЛ.

АЗЭРБАЙҖАН хаал мусигисин өлкәмизде дә, сәвчә дә онун сәрһадларинда узгаарла дә өзүна чоһула порәстшикар газанмышдыр. Ифачыларымыз тез-тез харич өлкәләрдә гастролда олар, милаи ифачылыг сәһнәтимизи кеңиш тобанга едирләәр. Севидирчи һадыр ки, мусигимизни ләйлипан тәфсирчиләри бардыр.

Хаал чагы аәтләри иҗерисиндә тар апарыча әләт сәйлар. Көәд сәс тембринә малик олан бу әләт җарадыгы вахтадан индиҗәдәк ифачылыг бахымындак бир нәр мәрһәлә кечмиш, муәсир совиҗиәә чатмышдыр. Бу мәрһәләәр прәссиндә маһир тарзәләрдәк һәр бири ифачылыга өзүнә мохәссә әләвәләәр вә јениликләәр кәтирмишдәр. Ләкин бу јениликләәр кәләсик ифачылыг огҗәнәсинә хаала котирмомиш, ону даһа дә зонкнашадирмишдәр. Сөзсүз ки, тар әләтнин ја-шартмаг, ону кәләчәк һәсиләләә чатдырмаг һәр бир ифачынын борчуаур. Бу тоғдираләәиҗ иш ифа-чыдан гаҗы вә мо'уәји-јәт төләб едир.

Халықарвалық мә'нәви сөрвәтләриңдән олан му-гам мусигисин кәләсик сә-нәт нумунәсидир. Ифа әт-мәк үчүн онлары мүкәммәл билмәк вә сонра исә... өз җарадычылыг сүзкә-чиндән кечирип динләәи-чкәә чаг зырмаг ләзым-

дыр. Шүбһәсиз ки, белә бир иш анчаг ифачыдан һассаслағ, истәдәә, зәһ-мәтсәвәрлик, дарин фантазия вә ориҗинасидәә үсүлу төләб едир.

Индә республикамызын ушағ вә орта мусиги мәктәбләриндә, һәбелә У. Җаҗыбејов адына Азәрбајҗан Дәвләт Консерваториясында тар ихтисас үзрә тәҗрибули муәллимләәр чалынылар. Онлар муҗамиләриһән, һәбелә бәстәкарларын җарадычлары һәм кичик, һәм дә мүдәриб фәсимлә әсәрләри хуәсән сәјлә өз төләбләринә ашы-ләвлялар. Тәҗрибуләг гедә әтмәк ләзымдыр ки, кичикләриниз орта вә али мусиги тәһсил адырдыҗи сәһнәдә өз үзүрләриндә кәч чалынылар. Онлар тәһсилни бина иурмалық ифа-чылыг сәһнисиндә өз ишлә-рини өтәтиш һәсәб едиләр. Һабүлүки сәһә ифа-чы тәһсил адырдыҗи сонра дә чидәлә чалышмыш, ифачылыг тәһсилни күндүн-күнә тәғимләш-дирмишдәр. Бу зилорни тәһсил бир мәктәбтә едәләәиҗ фәәлијәтләр өз сәһнәтларини мөһүдләш-дирмишдәр. Мусигиләри өз җәһиндә, һәр бир көзәл ифа-чы өзүндән сонра җахны сәһнәтәр јетин-дирәләәиҗ өз муҗамилә борчулар. Ләкин ифа-чылыгы дә үзүрләг ол-дыр. Мусигиләрини фәһиҗ оларыг ифа-чылыг сәһнисиндә ирәһиләәиҗ үчүн фәһиҗ җарадычылыг төләб олар. Буну үчүн һәс сәһнәт дәрҗи мәнәб-бәт, ону сәһнәт ләзым-дыр. Ифачы олан иҗә-дә галыр, севилр ки, о, сәһнәт јәни алын, көрә-дә әхтәрсәһиләтәр кәтир.

Пешкаәр мусиги тәһсил адымыш бә'зи конча-реним өз ифачылыгылары-на бикәнә олараг-тар әвә-

зинә китара чаамаг һәвә-синә ашушурлар. Буунда онлар, нечә дәрҗәләәр, асан јол тутурлар. Тәҗри-буә көстәри ки, тары јах-шы чаа билмәәнләәр өз бәхтләрини китарда сә-најырлар. Сәһнәтин севан-җахны тарзәләәр исә му-гамларымызын, бәстәкар әсәрләриниҗ үзәриндә чидәдә җарадычылыг иши апарыр, онлары төләбкар вә јүкскә зәвгәү дилә-јимчиләр арасында әзмәл төләги сдирлар. Мугам ифачылыгына көлдикәә исә, демәк ләзымдыр ки, муғамлары тара хас олан сәһиҗниҗ итрик-ләләә, рәһкәрәик кәшш-мәләрә, импровизасија-нын муҗамилә формалары илә ифа әтмәк ла-зымдыр. Муәсир мугам ифачылыгында импровиза-сија мүһүм јер tutur.

Импровизасија ифа-чыны истәдәдәдән, ани-лә әләминдән, онун тек-ники имкәнләрдән ирәли кәәли фантазиядыр. Ифа-чы мугам чаамаздән әвәлә һансы кушунни, нечә сәһнәчәсини, бу-нуу үчүн һәһси ифадә вәситәләриңдән вә төрәдә истифадә едмәләәиҗини аҗ-нә-дәәә муәјәзләшадирмә-ли, бүтүн буналары им-провизасија хас олан көзәлимәәләәкә, һазыр-лашмадаг, јәни мәшһәс-ләшәтә кечирмәәләдәр.

Бәјүк Октябрны 60 илаҗин илә әләтләәр бу илаҗи мәрәт айнада рес-публика Мәдәнијәт На-зиралиҗи ушаг мусиги мөк-

тәби шакирдләринин ифачылыгына вә оркестр-ләәр бахыш кечирмиш-дир. Мүксифләәр һә'әти-нин тәрҗибиндә мән дә-вар җидим. Бу бахышда Бакынын 8, 20, 15, 3 нөм-рәли, Сумгајәт шәһәри-ниҗ 1 нөмрәли, Кироп-әбад шәһәриниҗ 2, 1, 3, 5 нөмрәли, һачына, Аг-дәм, Шәки, Ләчин, Пуш-кин вә Ләнкәрә районла-рынын 1 нөмрәли мусиги мәктәбләринин тар синфи үзрә шакирдләри хуәсән-дә фәрғәләдиләр. Бу шә-һәр вә район мусиги мөк-тәбләриндән сәһиләш-шакирдләр јекун консер-тандә иштирак едиләр вә тамашачыларын рәғбәт-лини гәзәдәдиләр.

Хаал чагы әләтәри оркестрлариниҗ бахы-шында исә Бакы шәһәри 8 нөмрәли (рәһбәри Ф. Мәздәдов), 22 нөмрәли (рәһбәри Р. Әлиев), 4 нөмрәли (рәһбәри Ә. Таһызов), 10 нөмрәли (рәһбәри Н. А. Әмирнов), Сум-гајәт шәһәриниҗ 1 нөм-рәли (рәһбәри Ф. Әлиев), 13 нөмрәли (рәһбәри С. Иҗизиклиов) мусиги мөк-тәбләриниҗ оркестрлар фәрғәләдиләр.

Сон вахтлар ушаг му-сиги мәктәбләриңдә бә-зиләдә әләтинә чөк бөјүк ештиҗа дулуаур. Чүнки оркестрлары билбәһәсиз тәсәввур әтмәк мәтнә-дир. Бакы шәһәриниҗ 1, 13 вә 18 нөмрәли мусиги мәктәбләриңдә бу әләтин тәдрис үзрә ирәһиләәиҗ исә оларуур.

Бүтүн буларла Јаһш-шә гедә әтмәләдиҗ ки, Бакынын 8, 13, 14, 3 нөмрәли, Садлр, Мә-нәкәвир, Сәһнәбад, Мә-сәләт, Гусар, Әһиләли, Губадли район мусиги мәктәбләри тар синфи ша-кирдләринин чакышлары нәә ашығә сәһнәдәә-дир. Бир Гарабаг әләт-ләринин мусиги мөк-тәб-ләриңдән чөк шәкәл-ләдир. Ләкин Фәзули, Чарбаҗлы, Сәһнәнакәт, Мәртүн, Бәрдә районла-рыны мусиги мөк-тәб-ләриң чакышлары биз тә-нә етмәди. Әләттә, бу ә-ләт чөһәтләр шакирдлә-риң чөк муәллимләрини һәһәһәиҗ фәһиҗијәтләр олан гусулардан ирәли кәдир. Бакыш сүбүт ет-ди ки, республикамызын бә'зи мусиги мәктәб-ләриңдә өз муәллимләри-нин чөк өз үзүрләриңдә чалыр. Јәни мусиги әдәбијәти илә марғәлә-лиҗ програмдә олан кәһәләрә исә әләтәр һә-һәси мәнәсмәдән, онун үзүрләг җарадычылыг әдәбәтиҗ һәм дә дәр-җәләәр, әлә-җарычыг шә-һидләр шакирдләәр әр-дирләр.

Бидәиҗисиз ки, һәр на республика Мәдә-нијәт Назирлиҗинин му-сиги тәһсил методкаби-нәти ушаг мусиги мөк-тәб-ләрини муәллимләриң көмәк моғсәдә илә зона-лар үзрә семинарлар сә-чирир. Семинарларын сә-мәрәли кәчмәсиңдә муси-ги тәһсил методкаби-нәтин директору Сәһд һачыјевни вә хаал чагы әләтәри шө'бәсинә рәһ-бәрәк сәдәи, У. Җаҗыбе-јов адына Азәрбајҗан Дәвләт Консерватория-сында баш муәллими От-тај Гуәнҗевни шис хуәс-синә гедә едмәләдиләр. Бу чур семинарларын

әһәмијәти бөјүкдур. Му-әллимәр бурада өзәлири үчүн аҗын оламајын, га-ршыча чыхан бә'зи чөт-инликләәр чаваб тапа би-лярләр. Бу тошәбүсдән сәмәрәли истифадә едмә-ләдиләр.

Балаарымыз нә чүр тар әләтәриңдә чалыр-лар? Әввәла ону дәрәк ки, мағазаларда сатында олан тәләрын әкәсәри-јәти ифачылыг үчүн ја-рәрсәздыр. Чүнки бу әләтләрини әүзәләдмә-синдә чидәдә үсүрлар е-дирдыр. Белә ки, тәлә-рын гол һиссәси илә ча-ғын арҗаһа үлүғсузлуғ-нағ арҗаһа илә һиссә-синдә ашығлар әкәсәр та-ларда сикм сәһаја би-лир. Булуиһ иҗтәһсәси-ңдә тар тәз-тәз көк-дән ашуур. Булар исә шакирдләәр үчүн чөт-инлик төрәдир. Тарын чаг һиссәсинә чөкилән дәр-ләр дә чөк замә кәјфи-јәтсиз олар.

Мәлумдур ки, тарлар өз һиссәсинә истифадә-отунмасы бахымыдан ү-чү һиссә бәһиҗур киҗиң, орта вә бөјүк тарлар Мәғазаларда бие орта вә бөјүк тарлар да һә чөк-рәст котирки. Иҗик тар-лар мағазаларда чөк ил-дир һалларда көрүнур. Бунә көрә дә ушағлар иҗик тарлар истәфадә-ә тарлар истәфадә едирләр. Бу, онларны ифа-чылыгына һәдәдә кө-тирә һаҗын оларды ки, мусиги әләтләри фәһи-җи ушағлары јәш хуәс-сәтләриңин һәзәрә ала-рын киҗиң тарларын дә истәһиләһәни кәһиштә-дирисин.

Сон ИКП МК-нын «Ја-радычы көңләрә иш»

апарыласы һагғында» га-рары өз сүбәт тө сириҗи кәстәрмишдәр. Бу јахы-ларда кечирилмиш мусә-битә вә фестивалларда гәзәһиләшмә муәвфәқи-јәтләәр бу тө сириҗи төзә-һурдулар. Хуәсәлә зәһ-мәткәһәрин 1-чи Умум-ијтгаф бәди әфзәләш-тәр җарадычылыг фести-валы бир чөк истәдәәли коллективни вә аҗра-аҗры ифачылары үзә чыкар-мышдыр.

Бә'зи мусабитләрдә хаал мусиги әләтләри-нин — тарын, кәманче-нин иштирак етмәсинә тәәзүчәә әдирләр. Нә үчүн Умумијтгаф мусабиге-синдә марғәлә гаршыла-нан вә алаҗиләр гү тутан тар вә кәманча Зағра-җија мусабигесиндә ишти-рак етмәсиң.

Јахшы оларды ки, рес-публикада һәр ики ил-дән бир хаал мусигиҗи сәһнисиндә канч ифа-чы-нын мусабигеси кечирил-син. Белә олауда бу му-сабигәдән ифачылары Зағраҗија мусабиге-синә, орадан исә Умумијт-гаф мусабигесинә ифа-чылар сәһлә бләвәрләр. Бу-лар мағазаларда һәкә-дүн булар тар ифа-чы-лыгында вәчбә проблем-ләрим. Мағазалар тош-киағлар бу проблемлә-рә мөһүдә олмадылар.

Рамиз ГҖИЈЕВ,
У. Җаҗыбејов адына Азәрбајҗан Дәвләт Консерваториясы вә и-баш муәллими, Умум-ијтгаф мусабигесинин лауреаты.